

شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در

توانمندسازی دانشجو معلمان^۱

انیس رجایی توپکانلو^۲، مهدی محمودی^۳

چکیده

هدف پژوهش شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان شهید هاشمی نژاد مشهد می‌باشد. جامعه پژوهش شامل تمامی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان شهید هاشمی نژاد دختران مشهد به تعداد ۱۳۵۲ نفر بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مشغول تحصیل بودند. طبق جدول مورگان تعداد نمونه ۲۹۷ نفر محاسبه گردید. نمونه از بین دانشجویانی انتخاب شد که دروس کارورزی ۱ تا ۴ را گذرانده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه محقق‌ساخته عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان می‌باشد که روایی آن با استفاده از تکنیک دلفی به تایید استاد راهنما و ۱۰ نفر از اساتید متخصص رسید و پایایی آن با استفاده از نرم-افزار SPSS.22 و با آزمون ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۶ محاسبه شد. برای شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد متغیرهای موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجومعلمان در پنج گروه «زمینه‌ای»، «کسب شایستگی‌های حرفه‌ای»، «مدارس مجری»، «نقش استاد راهنما» و «پذیرش طرح کارورزی از طرف اشخاص ذی‌ربط» قابل شناسایی است. پیشنهاد می‌شود برای توانمندسازی دانشجو معلمان، متغیرهایی چون «مناسب بودن تعداد دانشجویان در هرگروه تحت نظر استاد راهنمای کارورزی»، «تربیت و به کارگیری مدرسان متخصص» و «حضور به موقع اساتید راهنما در حین کارورزی» بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: کارورزی، توانمندسازی، دانشجومعلم، دانشگاه فرهنگیان.

^۱ تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۳/۳۰ - تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۷/۱۳

^۲ کارشناسی ارشد، علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، دامغان، ایران.

anisrajaee67@gmail.com

^۳ استادیار، گروه علمی تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

مقدمه

معلمی هنر است ولی هنر برتر از آن تربیت معلم است. چنانچه تعلیم و آموزش مهارت‌های تدریس در مراکز تربیت معلم بر پایه‌ای گذاشته شود که معلمان جوان همواره درگیر عمل و تجربه شوند و با حرفه‌ای که پیشه کرده اند، انس و الفت بیشتر بگیرند، به لیاقت‌های فردی خود پی می‌برند و آنها را بارور می‌سازند (رثوف، ۱۳۸۶). حال در میان مراحل پیوسته آموزش معلم، دوره کارورزی را می‌توان مهمترین مرحله نامید که دانشجو از مرحله نظری وارد مرحله عملی شده و خود را در نقش یک معلم آینده احساس می‌کند؛ همچنین هر چه دانشجویان تربیت معلم با آمادگی بهتری چه از نظر علمی و چه از نظر عملی وارد این مرحله شوند به نحو بهتری خواهند توانست وظایف محوله خود را در مسیر تربیت دانش‌آموزان به انجام رسانند. در این ارتباط دانشجویان تجربیات ارزشمندی از محیط کار و موقعیت شغلی آینده خود بدست می‌آورند و استعدادها و توانایی‌های خود را مورد سنجش قرار می‌دهند (تلخابی و فقیری، ۱۳۹۳). کارآموزی را می‌توان یک روش و راهبرد آموزشی معرفی کرد که بر مبنای الگوی استاد- شاگردی استوار است و از زمان‌های پیدایش پیشه‌ها و حرفه‌ها به دست انسان، جهت تولید ابزار، صنعت‌گری و غیره رواج داشته است (ویگان^۱، ۲۰۰۴).

در اینکه دانش‌های معلمی شامل چه نوعی است، اختلاف نظرهای جدی وجود دارد. در یک طبقه‌بندی، این دانش‌ها را تحت عناوین دانش نظری، دانش عملی و دانش تولیدی طبقه‌بندی کرده‌اند (موسی پور، ۱۳۹۷). در این دیدگاه، دانش نظری به دانش تبیینی پیرامون پدیده‌های کلاس درس، دانش عملی به دانش فرایندی درون کلاس درس و دانش تولیدی به دانش موقعیتی-مخاطبی یک معلم در واقعیت‌های کلاس درس، اطلاق می‌شود. دانش نظری از یافته‌های علمی حاصل می‌شود، دانش عملی از اعمال مشترک معلمان به دست می‌آید و دانش تولیدی از عمل خاص یک معلم در یک کلاس درس، نشات می‌گیرد. اینکه معلمان به ساخت دانش تولیدی بر اساس درک دانش نظری و آگاهی از دانش عملی، اقدام می‌کنند؛ مفروض است. باوجوداین، آنچه به شدت بحث‌انگیز است، ایجاد زمینه برای کسب دانش‌های

¹ Wiegand

نظری و عملی در دوره‌های قبل از خدمت و زمینه‌سازی برای ارتباط این دانش‌ها در دل و جان معلم در موقعیت عمل است. کارورزی در نگاه برنامه‌ریزان تربیت معلم ایران، یک درس در کنار دروس دیگر نیست؛ بلکه کارورزی پیونددهنده آموزش‌های متنوع و متعدد و منفکی است که در دروس مختلف به دانشجو معلمان عرضه می‌شود. بنابراین، قلب برنامه درسی جدید، محور و مدار و ستون فقرات برنامه های درسی تربیت معلم، برنامه درسی کارورزی است (موسی پور، ۱۳۹۴). به همین علت، برنامه کارورزی به مثابه شاه کلید برنامه تربیت معلم ایران است. مأموریت اصلی و اساسی دانشگاه فرهنگیان، تربیت و پرورش معلمانی توانمند و کارا است که دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های ضروری را برای حفظ و ارتقاء سطوح آموزش‌های رسمی جامعه داشته باشند. برای دستیابی به این مهم، طراحی و اجرای برنامه درسی کارورزی با نگرش تربیت معلم فکور نقشی اساسی دارد، زیرا می‌توان گفت تقریباً بخش قابل ملاحظه‌ای از برنامه عملی آموزش و تربیت معلم به برنامه کارورزی اختصاص دارد. از این روی، اجرای درست برنامه کارورزی در مدارس اجرا کننده نقش مهمی در پیشرفت مهارت‌های معلمی و توانمندسازی آنان دارد. توانمندسازی معلمان، دامنه ای متفاوت از توانمندسازی سایر مشارکت‌کنندگان محیط آموزشی یا کارکنانی که خارج از بخش آموزش فعالیت می‌کنند، دارد و با توجه به میزان توانایی آنان در مشارکت در فرایندهای تصمیم‌گیری مربوط به یادگیری و تدریس فراگیر مدرسه تعریف می‌شود (بالکار^۱، ۲۰۱۵). به دلیل اینکه نقش آموزش در توسعه و پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تعیین‌کننده است و منابع انسانی متخصص و ماهر مورد نیاز بخش‌های متفاوت بوسیله‌ی آموزش عالی تربیت می‌شوند، تقویت این بخش زیر بنای پیشرفت و توسعه سایر بخش‌ها را به همراه دارد.

توانمندسازی منابع انسانی در نهادهای آموزشی، به لحاظ نقش بسزایی که در توسعه جامعه در ابعاد مختلف دارد، از اهمیت و ارزش بیشتری برخوردار است (حسینی طلب و همکاران، ۱۳۹۳). چرا که کارکنان ارزشمندترین منابع و سرمایه‌های سازمان‌اند و سازمان‌های امروز نیازمند کارکنانی توانمندند که قادر باشند در محیط‌های متغیر خود را با تغییرات انطباق

¹ Balkar

دهند، تصمیمات معقول اتخاذ کنند، پاسخگو باشند و با ابتکار عمل و چابکی راهکار برون رفت از مشکلات را سریعاً بیابند و به آن عمل کنند. پرورش چنین کارکنانی بحث توانمندسازی نیروی انسانی را به عنوان یک رسالت و مسئولیت جدید توسعه و بالندگی فردی و سازمانی پیش روی مدیران گذاشته است تا موجبات ارتقای بهره‌وری و استفاده بهینه از تمامی ظرفیت و توانایی کارکنان در راستای اهداف و رسالتهای سازمانی را فراهم آورند. توانمندسازی یک حرکت دائمی و مستلزم تغییر فرهنگ سازمانی است تا مهارت و هنر انجام کار با بالاترین حد کارآیی جهت رسیدن به حداکثر اثربخشی در تحقق اهداف سازمان میسر گردد. گرچه تحقق این امر در هر سازمان و در هر سطحی از رده‌های سازمانی ضروری است، با این وجود تحقق اهداف توانمندسازی در سازمانهای آموزشی و پرورشی از اولویت و اهمیت افزونتری برخوردار است. به عبارتی دیگر به موازات نقش و اهمیت جایگاه معلم در مقایسه با سایر مشاغل، توانمندسازی آنان نیز از ضرورت و حساسیت بیشتری برخوردار می باشد. در طراحی و اجرای برنامه‌های توانمندسازی معلمان ضروری است که به مؤلفه‌ها، ویژگی‌ها و اختصاصات مشاغل تعلیمی و تربیتی توجه خاص صورت پذیرد. با ایجاد و گسترش مراکز تربیت معلم، نظر به اهمیت و اعتبار و ارزشی که بر معلم متصور است، سرمایه گذاری جهت تربیت و تأمین رکن اساسی تعلیم و تربیت مهمترین و سودمندترین نوع سرمایه گذاری است (حسینی طلب و همکاران، ۱۳۹۳). آموزش و توانمندسازی معلمان و به روز در آوردن اطلاعات علمی آنها امری بسیار ضروری است؛ زیرا معلم بزرگترین و مهمترین سرمایه جامعه را تربیت می کند (مهرانفر، ۱۳۹۱). چرا که پیشرفت و توسعه هر کشور در گرو آموزش و پرورش موفق آن کشور خواهد بود.

بر اساس مطالعه ای که جانسون^۱ (۱۹۹۲) انجام داده است، دانش قبلی و آموزش های فرا گرفته تربیت معلم در کنار تجارب تدریس منبع مهمی در شکل دهی دانش محتوایی است. تحقیقات بورگ^۲ (۲۰۰۳) نشان داد که تجربه ی تعامل و ارتباط با دانش آموزان و محیط های کلاس درس نقش بسزایی در پیشرفت دانش پایه برای تدریس معلمان دارد. در مطالعه ای

² Johnson

³ Borg

که لوین و هی^۱ (۲۰۰۸) انجام داده اند، نقش تجربه کلاس درس در شکل گیری دانش عملی معلمان حدود ۳۵ درصد برآورد شده است. براون^۲ (۲۰۰۸) در پژوهش خود کارورزی را برنامه ای می داند که دانشجو معلمان همراه آن می توانند بین تئوری و دانش خود همبستگی و ارتباط ایجاد می کنند. داگلاس^۳ (۲۰۱۲) با مقایسه آگاهی دانشجو معلمان دوره ابتدایی قبل از آغاز دوره کارورزی و بعد از آن به این نتیجه دست یافت که دانش تربیتی موضوعی در طی برنامه کارورزی در موقعیت کلاس درس به دست می آید. پژوهش حسینی طلب و همکارانش (۱۳۹۳) نشان داد نقش دانشگاه فرهنگیان بر توانمندسازی دانشجومعلمان معلمان مثبت بوده است. بیشترین تأثیر دانشگاه فرهنگیان روی مؤلفه اثر بخشی دانشجومعلمان بوده است. تأثیر روی خود کارآمدی، خود ارزیابی دانشجومعلمان نیز به ترتیب در جایگاه های بعدی قرار گرفت. کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات پایینتر از حد میانگین بوده است. خروشی (۱۳۹۵) در نتایج تحقیق خود نشان دادند که برنامه جدید کارورزی در مقایسه با برنامه قدیم آن، از حیث مقاصد و منطق کار، از حیث نظریه های پشتیبان، از حیث روش ها و فرصت های یادگیری و تجربه آموزی دارای تفاوت های اساسی است. قنبری، نیکخواه و نیکبخت (۱۳۹۶) در آسیب شناسی برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان، نشان داده اند که از بین مؤلفه های اهداف، فعالیت های یادگیری، زمان، فضای آموزشی مدارس و ارزشیابی؛ مدرسان مؤلفه زمان و دو گروه دیگر یعنی معلمان و دانشجو معلمان، زمان فعالیت های یادگیری و ارزشیابی را نامطلوب دانسته اند. زارع صفت (۱۳۹۶) به منظور واکاوی تجارب زیست شده برنامه درسی کارورزی در دانشگاه فرهنگیان نشان داده که مسائل برنامه درسی کارورزی در بخش اساتید راهنمای کارورزی در مجموع شامل مقوله شناختی، نگرشی، سازمانی و تعاملاتی است. جمشیدی، امام جمعه، عصاره و موسی پور (۱۳۹۷) نشان داده اند که کارورزی با تعامل فعال و پویا در بین مدارس و دانشگاه، همراهی استادان و معلمان راهنمای مجرب و خوب، فعالیت و مشارکت دانشجو معلمان در مدارس و کلاس درس، بالا بردن زمان

⁴ Levin & He Ye

⁵ Brown

⁶ Douglas

حضور و فعالیت در کلاس درس، گذراندن واحدهای درسی و پیش نیاز مورد نیاز قبل از دوره درس کارورزی به تدریج دانش موضوعی را با بهره گیری از دانشگاه و مدارس افزایش می دهد. با توجه به مطالب و تحقیقات گذشته می توان به اهمیت و ضرورت انجام چنین تحقیقاتی در حیطه آموزش معلمان و عوامل موثر در توانمندسازی دانشجو معلمان بوسیله درس کارورزی پی برد. بنابراین محقق در این پژوهش برآن شد تا به شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان بپردازد. به همین منظور سه سوال مورد توجه قرار گرفته است که عبارتند از:

۱. عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان کدامند؟
۲. چه تحلیلی درباره هر یک از عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان می توان ارائه داد؟
۳. اولویت بندی عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از لحاظ روش، توصیفی- پیمایشی، میزان درجه و اهمیت و کنترل متغیرها میدانی و از نظر جمع آوری داده ها پیمایشی است. ابزار گردآوری داده ها شامل پرسشنامه محقق ساخته عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان می باشد که برای تهیه آن از یافته های مربوط به مطالعات کتابخانه ای و بهره گیری از ابزار تحقیقات مشابه استفاده شده است. روایی صوری و محتوایی این ابزار با استفاده از تکنیک دلفی (نظرخواهی چندباره از متخصصان) به تایید ۱۰ نفر از صاحب نظران و اساتید دانشگاهی در حوزه علوم تربیتی رسید و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد که نتیجه برابر ۰/۹۶ بود.

جامعه تحقیق حاضر شامل تمامی دانشجو معلمان در دانشگاه فرهنگیان شهید هاشمی نژاد دختران مشهد به تعداد ۱۳۵۲ نفر بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مشغول تحصیل بودند. برطبق جدول مورگان میزان نمونه برای این جامعه ۲۹۷ نفر محاسبه گردید. نمونه گیری با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای بود اما شرط ورود به تحقیق گذراندن حداقل یک درس کارورزی بود. در انتخاب نمونه از دانشجویانی استفاده شد که درس کارورزی جدید ۱، ۲، ۳ و ۴ را گذرانده باشند مشارکت کنندگان پژوهش از گروه های مختلف درسی بودند که به سوالات پرسشنامه پاسخ دادند. پس از مشخص نمودن جامعه و نمونه تحقیق، هماهنگی لازم برای برقراری ارتباط با نهاد مربوطه و نمونه تحقیق جهت توزیع پرسشنامه ی محقق ساخته انجام گرفته شد. بعد از جمع کردن داده های مورد نیاز پژوهش، داده ها به دو شیوه با استفاده از نرم افزار اس پی اس تجزیه و تحلیل و آنالیز شدند. نخست برای توصیف دقیق ویژگی های جامعه آماری مورد نظر از آمار توصیفی (جدول های فراوانی، میانگین) و درآمار استنباطی از آزمون کولموگروف اسمیرنوف و تبدیل لگاریتمی برای نرمال بودن و به منظور تامین اهداف اصلی و فرعی پژوهش (شناسایی عوامل) از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده گردید.

یافته ها

ویژگی های فردی - جمعیت شناختی شرکت کنندگان

اصلاعات به دست آمده نشان می دهد از ۲۹۷ پاسخ دهنده به ابزار پژوهش ۴۶.۳ درصد (برابر ۱۳۷ نفر) متاهل و ۵۲.۶ درصد (برابر ۱۵۶ نفر) مجرد هستند. از نظر وضعیت سنی، ۶۸.۴ درصد (برابر ۱۹۵ نفر) دارای سن ۲۱ سال و ۲۹.۵ درصد (برابر ۸۴ نفر) دارای سن ۲۲ سال و بالاتر هستند. همچنین، توزیع رشته های شرکت کنندگان در پژوهش به این صورت بود که ۶۹.۵ درصد (برابر ۲۰۶ نفر) در رشته آموزش ابتدایی، ۱۱.۶ درصد (برابر ۳۴ نفر) در رشته تربیت بدنی و ۱۷.۹ درصد (برابر ۵۳ نفر) در سایر رشته ها بودند. از نظر وضعیت گذراندن دروس کارورزی ۱ تا ۴، توزیع شرکت کنندگان به این صورت بود که ۶۱.۱ درصد آنان (برابر ۱۸۱ نفر) فقط درس کارورزی ۱ را گذرانده اند و ۱۶.۸ درصد (برابر ۴۹ نفر) کارورزی های ۱ تا ۴ را ۱۰۹

گذرانده‌اند، ۱۵.۸ درصد (برابر ۴۷ نفر) کارورزی های ۱ تا ۳ و ۴.۲ درصد (برابر ۱۲ نفر) کارورزی ۱ و ۲ را گذرانده‌اند.

پاسخ سوال اول: عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان کدامند؟

بر اساس نتایج و داده های جدول ۱ مهم‌ترین متغیرهای موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان از دیدگاه شرکت‌کنندگان در پژوهش «مناسب بودن تعداد دانشجویان در هرگروه تحت نظر استاد راهنمای کارورزی» با ضریب تغییرات ۰.۲۰۵ و «برنامه‌ریزی لازم به منظور تربیت و به کارگیری مدرسان متخصص در زمینه کارورزی» با ضریب تغییرات ۰.۲۲۹ و «حضور به موقع اساتید راهنما در حین کارورزی» با ضریب تغییرات ۰.۲۳۲ هستند. در جدول ۱ رتبه‌بندی متغیرهای موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان ارائه شده است.

جدول شماره ۱: رتبه بندی دیدگاه دانشجویان درباره متغیرهای موثر بر موفقیت درس

کارورزی

رتبه	نام سوال	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب تغییرات
۱	مناسب بودن تعداد دانشجویان در هرگروه تحت نظر استاد راهنمای کارورزی	۳/۷	۰/۷۶	۰/۲۰۵
۲	برنامه ریزی لازم به منظور تربیت و به کارگیری مدرسان متخصص در زمینه کارورزی	۳/۷	۰/۸۵	۰/۲۲۹
۳	حضور به موقع اساتید راهنما در حین کارورزی	۳/۴	۱/۱	۰/۲۳۲
۴	ارتباط بیشتر با اساتید راهنما در حین کارورزی	۳/۸	۰/۸۹	۰/۲۳۴
۵	وجود برنامه ی درسی مناسب در روزهای کارورزی	۳/۶	۰/۹۶	۰/۲۶۶
۶	وجود معلم راهنما برای هدایت دانشجو معلمان در حین کارورزی	۳/۷	۰/۹۹	۰/۲۶۷
۷	وجود ارتباط صمیمی بین معلم راهنما و کارورز	۳/۶	۰/۹۹	۰/۲۷۵
۸	تجارب کافی کسب شده برای دانشجو معلمان	۳/۶	۱/۰	۰/۲۷۷
۹	تولیدات علمی مناسب در زمینه درس پژوهی در دانشگاه فرهنگیان	۳/۲	۰/۹۴	۰/۲۹۳
۱۰	کافی بودن زمان اختصاص یافته به واحد درسی کارورزی	۳/۴	۱/۰	۰/۲۹۴
۱۱	تمرین مهارت های عملی و اجرایی کافی کارورزان در دوره های کارورزی	۳/۴	۱/۰	۰/۲۹۴
۱۲	کافی بودن دروس پیش نیاز برای طی دوره های کارورزی در دانشگاه های	۳/۴	۱/۰	۰/۲۹۴

			فرهنگیان	
۰/۳۰۳	۰/۹۴	۳/۱	انگیزه و رغبت والدین دانش آموزان به حضور کارورزان در مدارس	۱۳
۰/۳۰۳	۱/۰	۳/۳	تطبیق بین تئوری ها و آموخته های دانشجوی معلمان با عملکرد معلمان راهنما	۱۴
۰/۳۰۳	۱/۰	۳/۳	نحوه ارزیابی کیفیت کارورزی دانشجو معلمان	۱۵
۰/۳۱۲	۱/۰	۳/۲	آشنایی استادان راهنما و دانشجوی معلمان با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۱۶
۰/۳۲۲	۱/۰	۳/۱	ظرفیت مناسب دانش آموزان در کلاس های درسی با توجه به ظرفیت فیزیکی کلاس	۱۷
۰/۳۲۳	۱/۱	۳/۴	شفاف سازی نقش کارورز در کلاس درس توسط معلم راهنما	۱۸
۰/۳۳۳	۱/۱	۳/۳	ایجاد فرصت و زمینه روانی مناسب برای صحبت کردن بطور رسمی و غیر رسمی با افراد حرفه ای در زمینه کارورزی در محیط کارورزی	۱۹
۰/۳۳۳	۱/۱	۳/۳	ایجاد زمینه ی جذب دانشجو معلمان در آینده در مدارس که کارورزی آنان انجام شده است.	۲۰
۰/۳۳۳	۱/۱	۳/۳	وجود مدارس متنوع و غیر تکراری برای اجرای دوره های کارورزی	۲۱
۰/۳۳۳	۱/۱	۳/۳	وجود انگیزه کافی مدیران مدارس مجری به آموزش دانشجو معلمان در مدارس مورد نظر	۲۲
۰/۳۳۳	۱/۰	۳/۰	وجود مربی تربیتی در مدارس	۲۳
۰/۳۳۳	۱/۱	۳/۳	سهولت تردد و انتقال دانشجو معلمان به مدارس مجری طرح کارورزی	۲۴
۰/۳۴۳	۱/۱	۳/۲	وجود نظام انگیزشی مناسب برای معلمان راهنما	۲۵
۰/۳۴۳	۱/۱	۳/۲	ایجاد مشوق های معنوی کافی در اجرای دوره های کارورزی	۲۶
۰/۳۴۳	۱/۱	۳/۲	وجود ساختار فیزیکی پرنشاط و شاداب در مدارس	۲۷
۰/۳۵۲	۱/۲	۳/۴	استفاده معلمان راهنما از روش های نوین تدریس	۲۸
۰/۳۵۴	۱/۱	۳/۱	پذیرش بدون شرط دانشجو معلمان از طرف مدارس مجری کارورزی	۳۰
۰/۳۵۴	۱/۱	۳/۱	وجود برنامه ی مدون و جامع کارورزی در نظام آموزشی کشور	۳۱
۰/۳۵۷	۱/۰	۲/۸	برخوردار بودن دانشجو معلمان از امکانات رفاهی کافی در مدارس	۳۲
۰/۳۶۳	۱/۲	۳/۳	آشنایی و اطلاعات کافی مدیران مدارس از درس کارورزی	۳۳
۰/۳۶۳	۱/۲	۳/۳	توجه مدیران مدارس مجری به آموزش دانشجو معلمان در مدارس مورد نظر	۳۴
۰/۳۶۳	۱/۲	۳/۳	وجود ارتباط مناسب بین دانشگاه های فرهنگیان و نظام آموزش و پرورش	۳۵
۰/۳۶۶	۱/۱	۳/۰	نبود نگاه هزینه ای مسئولان به دانشگاه ها و آموزش و پرورش	۳۵
۰/۳۶۶	۱/۱	۳/۰	گسترش یافتن شبکه اینترنت و فناوری نوین در مدارس مجری کارورزی	۳۶
۰/۳۹۲	۱/۱	۲/۸	ایجاد مشوق های مادی کافی در اجرای دوره های کارورزی	۳۷

پاسخ سوال دوم: چه تحلیلی درباره هر یک از عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان می توان ارائه داد؟

به منظور شناسایی و تعیین عوامل اصلی موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. محاسبات آماری اولیه نشان داد که شرایط لازم برای انجام تحلیل عامل اکتشافی، یعنی بزرگتر از صفر بودن دترمینان^۱ ماتریس همبستگی برای پی بردن به نبودن همسانی میان متغیرها، KMO بزرگتر از ۰/۷ برای آگاهی از کفایت تعداد نمونه‌ها و معنی دار بودن آزمون بارتلت، وجود دارد که بیانگر همبستگی بین متغیرها است. بر اساس یافته‌های به دست آمده، مقدار KMO برابر ۰/۸۶ و آماره ی بارتلت معادل ۷۷۶۷/۲۸۷ و در سطح یک درصد معنی دار بود که حاکی از مناسب بودن همبستگی متغیرهای وارد شده برای تحلیل عاملی است. در این بررسی پنج عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج شدند و متغیرها بر اساس بار عاملی و پس از چرخش عاملی متعامد به روش واریماکس، در این عوامل دسته‌بندی شدند. در جدول ۲ عامل‌ها و مشخصات آنها نشان داده شده است.

جدول شماره ۲: عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی آنها

عوامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
عامل اول	۶/۳	۱۷/۲	۱۷/۲
عامل دوم	۴/۹	۱۳/۴	۳۰/۶
عامل سوم	۴/۷	۱۲/۹	۴۳/۶
عامل چهارم	۴/۳	۱۱/۷	۵۵/۳
عامل پنجم	۲/۳	۶/۴	۶۱/۷

بر اساس اطلاعات جدول ۲، بیشترین مقدار ویژه برای عامل اول برابر با ۶/۳ است که ۱۷/۲ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. مقدار واریانس تجمعی تبیین شده برای این پنج عامل برابر با ۶۱/۷ درصد است که نشان می‌دهد متغیرهای موجود در این پنج عامل بیش از ۶۱

^۱ déterminant

درصد از کل تغییرات متغیرهای مربوط به موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان را تبیین می‌کند که نشان‌دهنده درصد بالای واریانس تبیین شده توسط این عامل- هاست و واریانس باقی مانده مربوط به متغیرهایی است که در این تحقیق بررسی نشده است. همچنین، وضعیت قرارگیری متغیرها در بین عوامل نام‌گذاری شده به همراه بار عاملی آنها به شرح جدول ۳ است.

جدول شماره ۳: متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در

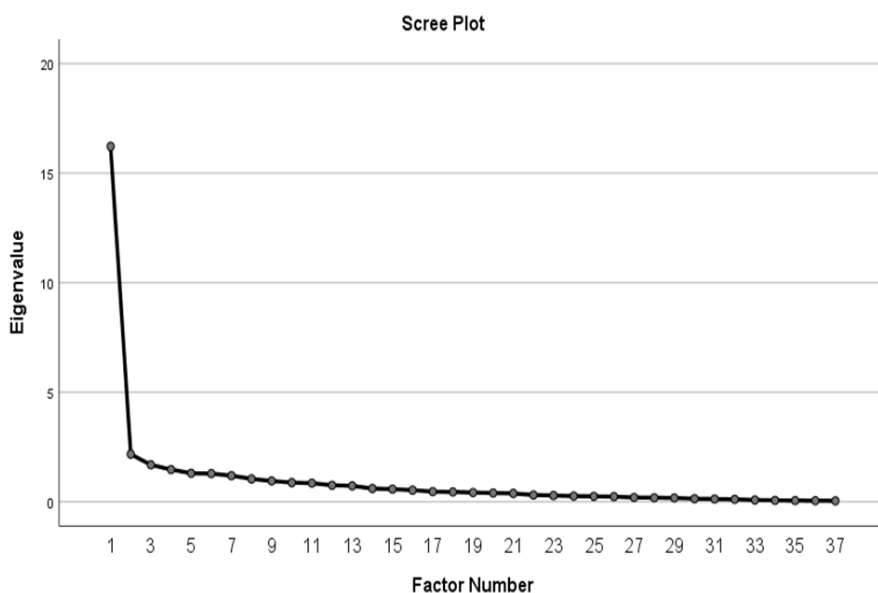
توانمندسازی دانشجو معلمان و بار عاملی آنها

بار عاملی	متغیر	نام عامل
۰/۵۰	ایجاد فرصت و زمینه روانی مناسب برای صحبت کردن بطور رسمی و غیر رسمی با افراد حرفه ای در زمینه کارورزی در محیط کارورزی	متغیرهای مربوط به شرایط زمینه‌ای
۰/۵۸	ایجاد زمینه ی جذب دانشجو معلمان در آینده در مدارس که کارورزی آنان انجام شده است.	
۰/۴۵	وجود مدارس متنوع و غیر تکراری برای اجرای دوره های کارورزی	
۰/۴۸	وجود ارتباط صمیمی بین معلم راهنما و کارورز	
۰/۵۳	گسترش یافتن شبکه اینترنت و فناوری نوین در مدارس مجری کارورزی	
۰/۵۹	کافی بودن دروس پیش نیاز برای طی دوره های کارورزی در دانشگاه های فرهنگیان	
۰/۷۵	وجود نظام انگیزشی مناسب برای معلمان راهنما	
۰/۷۵	ایجاد مشوق های معنوی کافی در اجرای دوره های کارورزی	
۰/۷۳	ایجاد مشوق های مادی کافی در اجرای دوره های کارورزی	
۰/۷۱	وجود معلم راهنما برای هدایت دانشجو معلمان در حین کارورزی	
۰/۶۳	تجارب کافی کسب شده برای دانشجو معلمان	
۰/۵۴	استفاده معلمان راهنما از روش های نوین تدریس	
۰/۶۳	تمرین مهارت های عملی و اجرایی کافی کارورزان در دوره های کارورزی	
۰/۶۰	وجود ارتباط مناسب بین دانشگاه های فرهنگیان و نظام آموزش و پرورش	

۰/۷۳	برخورداری دانشجو معلمان از امکانات رفاهی کافی در مدارس	متغیرهای مربوط به مدارس مجری
۰/۶۱	وجود برنامه ی مدون و جامع کارورزی در نظام آموزشی کشور	
۰/۶۲	آشنایی و اطلاعات کافی مدیران مدارس از درس کارورزی	
۰/۵۷	توجه مدیران مدارس مجری به آموزش دانشجو معلمان در مدارس مورد نظر	
۰/۶۴	وجود انگیزه کافی مدیران مدارس مجری به آموزش دانشجو معلمان در مدارس مورد نظر	
۰/۶۱	وجود ساختار فیزیکی پرنشاط و شاداب در مدارس	
۰/۴۸	برنامه ریزی لازم به منظور تربیت و به کارگیری مدرسان متخصص در زمینه کارورزی	متغیرهای مربوط به نقش استاد راهنما
۰/۷۲	حضور به موقع اساتید راهنما در حین کارورزی	
۰/۶۳	ارتباط بیشتر با اساتید راهنما در حین کارورزی	
۰/۶۲	نحوه ارزیابی کیفیت کارورزی دانشجو معلمان	
۰/۵۲	ظرفیت مناسب دانش آموزان در کلاس های درسی با توجه به ظرفیت فیزیکی کلاس	
۰/۶۳	وجود برنامه ی درسی مناسب در روزهای کارورزی	
۰/۴۸	وجود مربی تربیتی در مدارس	
۰/۴۷	مناسب بودن تعداد دانشجویان در هر گروه تحت نظر استاد راهنمای کارورزی	
۰/۶۴	سهولت تردد و انتقال دانشجو معلمان به مدارس مجری طرح کارورزی	
۰/۵۵	پذیرش بدون شرط دانشجو معلمان از طرف مدارس مجری کارورزی	
۰/۷۲	آشنایی استادان راهنما و دانشجو معلمان با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	
۰/۶۷	انگیزه و رغبت والدین دانش آموزان به حضور کارورزان در مدارس	

پاسخ سوال سوم: اولویت بندی عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان چگونه است؟

همانطور که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، در نهایت متغیرهای مربوط به عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان در قالب پنج دسته قابل طبقه‌بندی هستند. نه (۹) متغیر، عامل اول را تشکیل داده‌اند که متغیرهای مربوط به عوامل زمینه‌ای نام‌گذاری شده‌اند. عامل دوم با پنج متغیر، مربوط به کسب شایستگی‌های حرفه‌ای تشخیص داده شده است. عامل سوم شامل هفت متغیری است که مربوط به مدارس مجری است و عامل چهارم، هشت متغیر را شامل می‌شود که مربوط به نقش استاد راهنما هستند و در نهایت عامل پنجم، شامل سه متغیر است که مربوط به پذیرش طرح کارورزی از طرف اشخاص ذی‌ربط شناسایی شده‌اند. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که مهمترین متغیرهای موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی آنان مربوط به شرایط زمینه‌ای است. بعد از عامل فوق، مهم‌ترین به ترتیب شامل متغیرهای مربوط به نقش استاد راهنما، متغیرهای مربوط به مدارس مجری، متغیرهای مربوط به کسب شایستگی‌های حرفه‌ای و متغیرهای مربوط به پذیرش طرح کارورزی از طرف اشخاص ذی‌ربط می‌شود.



نمودار شماره ۱: نمودار سنگریزه‌ای برای نمایش تعداد عامل‌های استخراج شده

نمودار ۱. نمودار سنگریزه‌ای برای نمایش تعداد عامل‌های استخراج شده را نمایش می‌دهد. در این نمودار عواملی انتخاب می‌شوند که مقدار ویژه آن‌ها بزرگتر از عدد یک است. بعبارت دیگر برای انتخاب تعداد عوامل مناسب میتوان هم از مقادیر ویژه بزرگتر از یک و هم از نقطه‌ای استفاده کنیم که در آن، خط منحنی دچار کاهش شدید می‌شود. در نمودار فوق تعداد عامل-های بزرگتر از یک به تعداد ۵ عامل شناسایی شده‌اند.

بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر با هدف شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان صورت گرفت. توانمندسازی معلمان نقش مهمی در توسعه کیفیت آنان داشته و لذا باید با معلمان در هر سطح و مرحله‌ای به عنوان یک متخصص حرفه-ای رفتار کرد. برای تضمین کیفیت آموزش معلمان از ابتدا شاخص‌ها و استانداردهایی در نظر گرفته شود که در آن هم بر دانش محتوای درسی و هم بر روش‌های تدریس تأکید گردد در این بین یکی از محتواهای درسی مهم تاثیرگذار، واحد درسی کارورزی است.

در این پژوهش ابتدا عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان مشخص گردید یافته‌های تحقیق نشان داد: از بین تمامی عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان، مهمترین عامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجویان-معلمان «مناسب بودن تعداد دانشجویان در هر گروه تحت نظر استاد راهنمای کارورزی» می‌باشد. این یافته‌ها همسو با پژوهش ترشیزی و همکاران (۱۳۹۵)، هزاهئی (۱۳۸۲)، خدیوی و همکاران (۱۳۹۷)، ذوالقدرنسب؛ اسلامی نذیر (۱۳۹۷) و جعفریان و محمودی (۱۳۹۸) می‌باشد. به نظر می‌رسد ضروری است به منظور اجرای مطلوب برنامه درسی کارورزی در هر دوره تعداد مناسبی از دانشجویان تحت آموزش استاد راهنما قرار بگیرند تا توجیه و تفهیم مطالب برای دانشجویان سهل تر گردد.

سپس با روش تحلیل عامل اکتشافی عوامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان مشخص و اولویت بندی شدند یافته‌های حاصل از این تحلیل پس از حذف ۵

سوال، پنج عامل با مقادیر ویژه بالاتر از ۳ را استخراج نمود. هر عامل شامل تعدادی سوال(عامل) بودند. با توجه به اولویت بندی انجام گرفته عوامل، اولویت اول، متغیرهای مربوط به شرایط زمینه ای(عامل ۱)، بعد از آن متغیرهای مربوط به کسب شایستگی های حرفه ای(عامل ۲)، متغیرهای مربوط به مدارس مجری(عامل ۳)، متغیرهای مربوط به نقش استاد راهنما(عامل ۴) و متغیرهای مربوط به پذیرش طرح کارورزی از طرف اشخاص ذی ربط (عامل ۵) می باشند. یافته های این پژوهش همسو با پژوهش محد سعید(۲۰۰۸)، و جعفریان یسار(۱۳۹۸) ترشیزی وهمکاران(۱۳۹۵)، محمدیان و همکاران (۱۳۹۵)، جمشیدی توانا(۱۳۹۹)، کریمیان و همکاران(۱۳۹۷) و ذوالقدرنسب و اسلامی نذیر(۱۳۹۷) می باشد.

عامل اول یعنی شرایط زمینه ای با ۹ متغیر، از جمله "ایجاد فرصت و زمینه روانی مناسب برای صحبت کردن بطور رسمی و غیررسمی با افراد حرفه‌ای"، "وجود مدارس متنوع و غیرتکراری" و "ارتباط موثر میان معلم راهنما و کارورز" بعنوان مهمترین عامل موثر بر موفقیت درس کارورزی در توانمندسازی دانشجو معلمان شناسایی شده است. این یافته همسو با پژوهش‌های احمدآبادی(۱۳۹۲)، حسینی‌طلب و همکاران(۱۳۹۳)، پریشانی و همکاران (۱۳۹۵) و محمدیان و همکاران (۱۳۹۵) است.

نتایج پژوهش حاضر می‌تواند دریچه‌های جدیدی برای توجه بنیادی‌تر به موضوع توانمندسازی دانشجو معلمان در دوره کارورزی باز کند. برنامه‌ریزان و مسئولان وزارت آموزش و پرورش و دانشگاه فرهنگیان می‌توانند این یافته‌ها را در ایجاد تغییرات مطلوب در برنامه جدید کارورزی مد نظر قرار دهند و در فرایند بازنگری برنامه جدید کارورزی نسبت به تعدیل و رفع موانع شناسایی شده اقدام کنند. برای نیل به چنین هدفی براساس نتایج به دست آمده از پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شوند:

- فراهم نمودن شرایط زمینه‌ای مناسب برای اجرای دوره‌های کارورزی.

- برگزاری جلساتی توسط اساتید راهنما با مدیران و معلمان مدارس مجری کارورزی با هدف درک و شناخت و توجیه مدیران و معلمان مدارس از برنامه کارورزی دانشجویان.

- بازنگری در ساختار سازمانی اجرای طرح کارورزی و طراحی ساز و کار مؤثر برای هماهنگی‌ها و تعامل لازم بین مناطق آموزش و پرورش، مدارس و پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان در سراسر کشور.

- تهیه و تصویب منابع و سرفصل درسی پیش‌نیاز متناسب با درس کارورزی در رشته‌های کارورزی، به ویژه در برنامه درسی کارورزی ۴۳.

- فراهم نمودن انگیزه‌های مادی و معنوی کافی در معلمان راهنما.

- توجه به تکنولوژی‌های جدید در کلاس‌های مجری کارورزی از سوی وزارت آموزش و پرورش.

- فراهم نمودن زمینه‌ی جذب دانشجو معلمان در مدارس مجری کارورزی از سوی وزارت آموزش و پرورش.

- ایجاد بستر مناسب برای کسب تجارب توسط دانشجو معلمان در موقعیت‌های مختلف و مدارس گوناگون مجری درس کارورزی.

منابع و ماخذ

احمدآبادی، زهرا (۱۳۹۲) راهکارهایی جهت کیفیت بخشی آموزش عملی و تمرین معلمی در آموزش شیمی، کنفرانس آموزش شیمی ایران، انجمن شیمی ایران / دانشگاه سمنان، ۱۳۹۲، دوره ۸.

پریشانی، ندا و خروشی، پوران، ۱۳۹۵، چالش‌ها و فرصت‌های درس کارورزی از نظر دانشجویان دانشگاه فرهنگیان (مطالعه موردی: پردیس فاطمه زهرا س و شهید رجایی اصفهان)، نخستین کنفرانس بین‌المللی و دومین کنفرانس ملی هزاره سوم و علوم انسانی، شیراز تلخایی، محمود و فقیری، محمد (۱۳۹۳)، تحلیل گفتمان کارورزی، آموزش‌نامه، سال اول، شماره ۵، زمستان.

ترشیزی، بهاره، حسین پور، سمانه، کرامتی، انسی. (۱۳۹۵). بررسی دلایل عدم مشارکت معلمان راهنما در اجرای طرح کارورزی دانشجو- معلمان دانشگاه فرهنگیان: مورد رشته علوم تربیتی. پویش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره، ۱۳۹۵(۴)، ۳۳-۵۱.

جعفریان یسار، حمید، جعفریان یسار، فرزانه. (۱۳۹۸). توسعه صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجو معلمان با تأکید بر کارورزی. *مطالعات کارورزی در تربیت معلم*، ۱(۱)، ۷۴-۵۴.

جمشیدی توانا، اعظم، امام جمعه، محمدرضا، عصاره، علیرضا، موسی‌پور، نعمت‌اله. (۱۳۹۹). واکاوی تجارب دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان تهران از درس کارورزی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۴(۲)، ۶۷-۷۷.

ذوالقدرنسب، محسن و اسلامی نذیر، رقیه، ۱۳۹۷، تبیین عوامل موثر بر کیفیت کارورزی دانشجویان آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان (پردیس شهید مقصودی همدان)، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی ایران، تهران، رثوف، علی (۱۳۸۶)، تربیت معلم و کارورزی، (ویرایش دوم)، تهران، نشر روان.

زارع، مریم؛ پارسا، عبدالله و صفایی مقدم، مسعود. (۱۳۹۵) متولی تربیت معلم: آموزش عالی یا آموزش و پرورش دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۴(۸)، ۸۵-۱۱۸.

حسینی طلب، معصومه؛ وحید فلاح و محمد صالحی، ۱۳۹۳، نقش دانشگاه فرهنگیان استان مازندران بر توانمندسازی دانشجو معلمان، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مرودشت، شرکت اندیشه سازان مبتکر جوان

کریمیان حیدر، آراسته حمید رضا، بهرنگی محمد رضا، زین آبادی حسن رضا. (۱۳۹۷) طراحی و تبیین چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای دانشجو معلمان دوره ابتدایی دانشگاه فرهنگیان. دومانه‌نامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۹۷؛ ۱۱ (۵): ۱۷۸-۱۹۰

قنبری، مهدی و احمدی عیسی آبادی، وحید و نیکخواه، محمد و قنبری، صادق، ۱۳۹۶، بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان نسبت به درس کارورزی (مطالعه موردی دانشجو معلمان استان چهارمحال و بختیاری)، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران

محمدیان، معصومه و صالحی عمران، ابراهیم و درزی، عذرا، ۱۳۹۵، سیستم کارورزی دانشگاه فرهنگیان: قوت، ضعف، فرصت، تهدید، دومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران.

موسی‌پور، نعمت‌الله (۱۳۹۷) مطالعه تجربیات حاصل از اولین دوره اجرای برنامه کارورزی به منظور شناسایی نقاط قوت و ضعف برای بازنگری برنامه کارورزی در دانشگاه فرهنگیان، گزارش پژوهشی، تهران: دانشگاه فرهنگیان.

موسی‌پور، نعمت‌الله و احمدی، آمنه (۱۳۹۴) طراحی کلان (معماری) برنامه درسی تربیت معلم جمهوری اسلامی ایران. تهران: دانشگاه فرهنگیان.

مهرانفر، پیمان‌ه (۱۳۹۱). "بررسی تناسب برنامه های درسی تربیت معلم با صلاحیتهای حرفهای معلمان از دیدگاه دانشجو معلمان استان مازندران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد ساری

Balkar, B. (2015). Defining an empowering school culture (ESC): Teacher perceptions. *Issues in Educational Research*, 25(3), 205-225.

Borg, S. (2003). Teacher cognition in language teaching: a review of research on what language teachers think, know, believe, and do. *Language Teaching*, 36(2), 81-109.

Bowen, D. E, and Lawler, E. E. (1992). "The Empowerment of Service Works: What, Why, How, and When?" *Sloan Management*. vol. 33. 31-39

Brown, N. (2008). Assessment in the Professional area Context. Center for the Advancement of Learning and Teaching. University of Tasmania.

Douglas, A. J. (2012). From campuz to class room: astudy of elementry Tteacher canadeans' pedagogical content knowlege, THE UNIVERSITY OF BRITISH COLUMBIA, doctor of philosophy.

Johnson, K. E. (1992). The relationship between teachers' beliefs and practices during literacy instruction for non-native speakers of English. *Journal of Reading Behavior*, 24(1), 83-108.

Levin, B.B., & He Ye, P. (2008). Investigating the content and sources of preservice teachers' personal practical theories (PPTs). *Journal of Teacher Education*, 59(1), 55-68.

Wiegand, B. (2004). Agriculture Practice Manual Practicum in Agriculture. College of Applied science.